

одкровенень через Святого Духа, хрищення дорослих і померлих. Мормонізм прийшов у світ для світового блага. Навчаючи істини, прищеплюючи моральність, охороняючи чистоту домівок, шануючи владу й уряд, заохочуючи до набуття освіти й підносячи людей, наша релігія засуджує злочини і є ворогом тиранії в будь-якій формі. Мормонізм прагне підняти, а не знищувати суспільство (Дж.-Ф.Сміт, с. 124). 2. Ідеологія та звичаї мормонів. Мормонізм визнає, що основними принципами і обрядами євангелії є: перше – віра в Господа Ісуса Христа, друге – покаєння, третє – хрищення зануренням у воду для відпущення гріхів, четверте – рукопокладення для надання дару Святого Духа (Друг, 2001, №12, вставка); Істина в мормонізмі. Бог – його творець. Він – наш щит (Ліягона, 2001, №8, с. 34).

Мормонство, -а, с. Т.с., що мормонізм.

¹Степовик Д. Релігії, культу і секти світу. – К., 1997.– С.84;

²Словник української мови в 11-ти томах. – Т. IV. – К., 1980. – С.803;

³Український радянський енциклопедичний словник. – Т. II. – С. 447;

⁴Словник іншомовних слів / За ред. О.С.Мельничука. – К., 1974. – С. 449;

⁵Чудинов А.Н. Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка. – С.-П., 1894 – С. 549; ⁶Кузеля З., Чайковський М. Словар чужих слів. – Чернівці, 1910. – С. 207; ⁷Словник чужомовних слів. – К., 1932. – С. 269;

⁸Гранат. Энциклопедический словарь. – Т. 29. – С. 334; ⁹Брокгауз Ф.А.,

Эфрон П.А. Энциклопедический словарь. – Т.19. – С. 864.

І.О. Гаценко, асп.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗВУКОНАСЛІДУВАЛЬНИХ СЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ЇХ СЕМАНТИЧНИМИ ОЗНАКАМИ

У статті розглядаються семантичні особливості звуконаслідувальних слів української мови, подається їх класифікація, виділяються найпоширеніші типи та групи оноματοпоетичних слів.

Проведене дослідження дозволило виділити 4 продуктивні класи (звуконаслідувальні слова, що пов'язані з людиною та її діями, оноματοпоетичні слова, що виражають звукові ознаки явищ та звучань неживої природи, оноματοпоетичні слова, що є наслідуванням звуків живої природи, наслідування звучань, що

пов'язані з діями предметів, які призводить в рух людина) та 15 семантичних груп, 10 з яких виділені нами як продуктивні. Найбільш численними виступають групи оноματοпоетичних слів, що наслідують звучання ударів та рухів механізмів, а також наслідування криків тварин та птахів. Незначною кількістю представлена семантична група слів, що передають звучання, утворювані людиною (звуки сміху, свисту) та звучання предметів, які призводить в рух людина (наслідування звучань музичних інструментів та звуків падіння, попадання).

In the following article the semantic peculiarities of onomatopoeic words in the Ukrainian language are considered and classified by us. The research gave the opportunity to mark out four productive classes (1. onomatopoeic words connected with a man and his activities, 2. onomatopoeic words which imitate the sounds of animate nature, 3. onomatopoeic words connected with objects` actions which are set into motion by a man, 4. onomatopoeic words which imitate the sounding of inanimate nature)and 15 semantic groups, 10 of them are defined by us as productive ones. The most numerous groups are those which imitate the sounds of: 1) blows and movements of mechanisms, 2) animals and birds. The semantic group which imitates the sounds made by men (sounds of laugh, whistle) and the sounds of objects which are set into motion by a man (phonation of musical instruments and the sounds of the objects` fall has not a big amount of words.

Звуконаслідування посідає чільне місце серед маргінальних явищ мови, і тому не випадковим є інтерес мовознавців до оноματοпеї. Група звуконаслідувальної лексики привертала увагу дослідників дуже давно, адже вона безпосередньо пов'язана з надзвичайно важливою для мовознавчої науки проблемою зв'язку звуку і значення. Сучасний стан розвитку даної проблеми дозволяє зробити загальні висновки про її недостатнє дослідження в українському мовознавстві. Нами зроблена спроба визначити основні семантичні класи та групи оноματοпоетичних слів в українському мовознавстві.

До складу першого типу входять звуконаслідувальні слова, що пов'язані з людиною та її діями. Тип продуктивний, нараховує близько 22%.

1) Артикуляційні ономатопетичні слова — наслідують фізіологічні процеси, здійснювані мовними органами. У зазначених ономатопетичних словах на перший план виступає імітація руху мовних органів людини, акустичний фактор у даному випадку відступає на другий план. Зазначена група нараховує близько **13%**.

а) звуконаслідування, що відтворюють невимушені звуки, які вимовляються живими істотами (кашель, клацання зубами, хрипіння і т.ін.): *Наприклад: кахи, ках, бухи — наслідування звуку кашлю, хлип — наслідування звуків схлипування, ху (фу) — дути ротом, тьху — наслідування звуків плювання, туди-деця — клацати зубами від холоду.* Група продуктивна, нараховує близько **7%**.

б) ономатопи, що наслідують звуки сміху, *наприклад: ги-ги, хи-хи, хе-хе, га-га, го-го, ха-ха, хі-хі.* Група продуктивна, нараховує близько **3%**.

Звичайно, що звуки, які утворюються при наслідуванні сміху, теж є якимось чином невимушеними, як і звуконаслідувальні слова попередньої підгрупи. Специфіка зазначених слів полягає в тім, що свідоме їх вживання може іноді виконувати функцію вигуків. Але все ж за своєю вимовою вони принципово відрізняються від більшості вигуків, що є умовною ознакою чуттєвого стану. У досліджуваних нами мовах звуконаслідувальні слова сміху представлені в декількох варіантах, кожен з яких може нести в собі певний відтінок значення, наприклад: *ги-ги (гиготати) — злорадно; га-га (гагакати) — зверхньо; ха-ха (захахакаати) — стримано; хи-хи (хихикаати) — сором'язливо, хе-хе (хехекаати) — самозадоволено.*

Звичайно, що наведені вище смислові відтінки значення є умовними: залежно від контексту вони можуть змінювати відтінок значення або виступати нейтрально. *Наприклад: Хи-хи-хи! — зареготавсь О. Хведор. (Н. — Левицький). — Хе-хе-хе! О, бодай тебе, що вигдавав, - хехекав Іван, мов булькав із повної пляшки (Коцюбинський).*

в) наслідування звуків свисту: *ф"ю, хвіть, фюїть, фють.* Група не продуктивна, нараховує близько **2%**.

2) Ономатопетичні слова, що відтворюють звуки жування: *чав (чавкати), шам (шамкати), гам, плям, хрум, сьорб, гризь.* Зазначена група поширена, нараховує близько **4%**.

3) Звуконаслідувальні слова, що пов'язані з ходою людини. В українській мові представлені різні види ходи людини та її рухи в танці. *Наприклад: човг — звуки шаркання ногами, шарх — звучання,*

що означає глухий звук від човгання, тертя, туп — наслідування звуків ходи, гоп — звук, що супроводжує стрибок, підстрибування в танці, тюп — наслідування звуків ходи невеликими кроками, талап, чалап — звуконаслідування, що передає характерні звучання під час ходи в розтоптаному або великому взутті.

До наступної великої групи ономатописів відносимо слова, що виражають звукові ознаки явищ та шумів неживої природи. Тип продуктивний, нараховує близько 11%.

а) першу підгрупу утворюють оноματοпоетичні слова, що наслідують звучання, безпосередньо пов'язані з явищами природи (наслідування звуків грому, шелесту листя, вітру і т.ін.), а також шуми, утворювані рослинами та деревами, *наприклад*: гу-у — звуконаслідування, що передає звучання вітру, шурх-наслідування звуків шурхотіння, гр-р-наслідування звучання грому, дмух — розм. наслідування звуків подиху вітру чи струменя видихуваного повітря, ш-ш, шу-шу — звучання

шуму води, вітру, колосся, у-у — звуконаслідування, що передає звучання завивання вітру, хуртовини. Зазначена група продуктивна, нараховує близько 4%.

б) оноματοпоетичні слова, що наслідують звучання рідинних тіл. До даної групи належать як звуки дзюрчання, капання, так і звучання падіння в рідину. *Наприклад*: буль — наслідування звуків, що утворюються при виливанні рідини з пляшки з вузькою шийкою, бульк — вживається на позначення звуків, що утворюються від сплеску води при падінні, шубовість-наслідування звуків падіння в рідину, плюсь — звуконаслідування, що передають сплеск води чи іншої рідини, шум від падіння чого-небудь (переважно у воду або в щось рідке), а також звучання, схожі на такий сплеск, хлоп-звуки хлопання, плескання води; звуки від коливання води, падіння чи удару по її поверхні, тороро — звуки сильного кипіння рідини, тепл-звук від падіння чого-небудь (особливо в рідину), дзюр-звуки дзюрчання, шуму води. Зазначена група продуктивна, нараховує близько 6%.

Наступний клас утворюють оноματοпоетичні слова, що є наслідуванням звуків живої природи. Тип продуктивний, нараховує близько 24%. Виділимо наступні підгрупи:

а) наслідування звуків тварин: няв, мур — наслідування нявкання kota, куві, хрю-хрю, скугу-скугу — наслідування крику свині, кум, ква — наслідування крику жаби, бе-е, меке-ке — крик

ягнати, цапа, барана, му — наслідування ревіння корови, бика. Зазначена група продуктивна, нараховує близько **10%**.

б) наслідування крику та співу птахів, наприклад: *бруку, буркуку* — наслідування крику голуба, *цвірінь* — крик горобця, *кар, труп* — крик ворона, *ку-ку* — крик зозулі, *хавав* — приглушений крик перепела, *пугача, тьох, тью-і* — спів солов'я, *фюїть* — звук пташиного свисту, *курли, кру* — крик лелеки, *киги* — крик чайки, *у-ду-ду, кир, куд-кудак, кво* — крик курей. Зазначена група продуктивна, нараховує близько **12%**.

в) наслідування звучань, що утворюються при злеті птахів. Наприклад: *хур* — шум пташиних крил, *фур, пирх, шур-р, фурр* — звуконаслідування, що передає звучання, які супроводжують політ птахів.

Група не продуктивна, нараховує близько 2%.

Наслідування звучань, що пов'язані з діями предметів, які призводить в рух людина. Названий клас продуктивний в українській мові, нараховує близько **43%**. Визначимо окремі підгрупи:

а) наслідування звуків музичних інструментів: *брень, бринь* — наслідування грі на струнному музичному інструменті, *бутум-бас* — наслідування грі на віолончелі, *телінь, ті-лі-лі, ти-ри-ри* — наслідування грі на скрипці, *тра-ра-рі* — наслідування грі на музичному інструменті. Зазначена група не продуктивна, нараховує близько 3%.

б) наслідування звуків механізмів. Зазначена група продуктивна в українській мові, нараховує близько **13%**. Наприклад: *ту-ту* — наслідування сигналу паровоза, *машини, тах* — наслідування розмірених уривчастих звуків мотора, *кулемета, пах* — звуки пострілу, *та-та, трах-тарарах* — розмірені уривчасті звуки удару, *пострілу, тік-так* — звуки годинника, *клац* — наслідування звуків клацання.

До даної групи відносимо також оноματοпоетичні слова, що наслідують звучання дзвона: *бім, бом, бум, бам, бо-у, бев* — звуки наслідування ударів дзвона, *дзвонити роздільно в один дзвін, дзень, дзінь, телень, дзелень, тень-телень* — звучання дзвоника, *дзвінка*. Названа група оноματοпоетичних слів продуктивна в українській мові, нараховує близько **4%**.

в) найбільшою за кількістю семантичною групою оноματοпоетичних слів української мови виступають наслідування звуків ударів. У даній підгрупі представлені різні за якістю види

звучань. Порівняйте: *тук, грюк, гряк* — звуки коротких стуків, *бабах, гец, бах, бац, тарах* — сильний звук удару, *падіння, пострілу*. Група продуктивна, нараховує близько **19%**.

г) непродуктивною в українській мові виступає група звуконаслідувальних слів, що передають звучання падіння та попадання у щось. Наприклад: *геп* — глухий звук від падіння, удару, *пуць* — звук падіння, *гургуц* — звук стуку при падінні, *бех* — звук падіння, удару, *гуп* — глухий звук падіння, удару. Оноματοпоетичні слова даної групи паралельно зі звуками падіння можуть наслідувати звучання ударів. Зазначена група не продуктивна в українській мові, нараховує близько **3%**.

г) до наступної групи відносимо звуконаслідувальні слова, що пов'язані з тертям, скрипінням, трісканням, хрустінням: *черк* — різкий звук шуму від тертя одного предмета об інший, *скрип* — різкий високий звук від тертя, стискання предметів або їх частин, *рип* - звук рипіння, *хрусь* — звук тріску, хрустіння, розпаду чогось, *хруп, трісь* — звук переламування, лопання чогось, *торох* — різкий сильний шум, звук від падіння, удару. Зазначена група продуктивна, нараховує близько **5%**.

Нами виділені лише найбільші групи. Звуконаслідувальні слова, що утворюють незначні за кількістю підгрупи, як окремі нами не виділяються, входячи до складу зазначених семантичних класів. Наприклад: *цьвох, хльось* — звуконаслідувальні слова, що передають звучання при ударі батогом; *рип, рум* — наслідування звуку рипіння тощо. Зазначимо, що причина утворення звуконаслідувальних слів у даному випадку нами не розглядається, адже звуки падіння, пострілу тощо існують не залежно від того, як саме вони утворені: чи зусиллями людини, чи без її участі. Порівняйте: *Коли це з лісу бух! бух! бух! Так і повалило три воли у валці (Драган). Бух в воду, ніби втопився (Драган).*

Проведене дослідження дозволило виділити 4 продуктивні класи звуконаслідувальних слів української мови та 15 семантичних груп, 10 з яких визначені нами як продуктивні. Найбільш численними виступають групи оноματοпоетичних слів, що наслідують звучання ударів та рухи механізмів, а також наслідування криків тварин та птахів. Незначною кількістю слів представлена семантична група, що передає звучання, утворювані людиною (звуки сміху, свисту) та звуки предметів, які призводить в рух людина (наслідування звучання музичних інструментів та звуків падіння, попадання).